

ЙОХАН ВОЛФГАНГ ГЁТЕНИНГ «ҒАРБУ ШАРҚ ДЕВОНИ» АСАРИ

Асомиддинова Гулибарно

Фарғона давлат университети, гуманитар йўналишлар бўйича чет тиллари
кафедраси ўқитувчиси

Аннотация: Ушбу тезисда тадқиқотчи буюк немис шоири ва мутаффакири Йоханн Волфганг Гётенинг “Ғарбу шарқ девони” асарига қисқача таъриф бериб, асардан парча келтиради ва ўқувчиларда девон ҳақида тушунча уйғотади.

Калит сўзлар: Девон, драматург ва давлат арбоби, жаҳон адабиёти, инсонпарварлик руҳи, ошиқ образ.

Annotation: In this thesis, the researcher gives a brief description of the work of the great German poet and thinker Johann Wolfgang Goethe, "The West-East Divan", cites an excerpt from the work, and gives readers an understanding of the divan.

Keywords: Divan, playwright and statesman, world literature, humanitarian spirit, image of a lover.

Буюк немис шоири Йоханн Вольфганг Гёте (1749-1832) нафақат шоир, балки адабиётшунос-олим, тарихчи, файласуф, рассом, драматург ва давлат арбоби сифатида машҳурдир. Унинг Ваймарда чоп этилган жаъмики ижод асарлари 143 жилд китобларни ташкил этди. Гётенинг “Фауст”, “Ёш Вертернинг изтироблари”, “Ғарбу шарқ девони”, Вильхельм Майстер ўқиш йиллари”, “Ифигения” каби кўплаб асар ва шеърлари жаҳон адабиётида салмоқли ўрин тутди. Буюк шоир уч мингдан зиёд шеърлар муаллифидир. Унинг асарлари жаҳоннинг кўплаб тилларига ўгирилган. Улар орасида инсонпарварлик руҳи йўрғалган “Ғарбу шарқ девони” алоҳида ўринга эга бўлиб, Шарқ ва Ғарб адабиётининг ўзига ҳос жиҳатларини ўзида мужассам этди.

Ўзининг “Ғарбу шарқ девони” асарини Гёте беш йил мобайнида ёзди ва 1819 йилда ниҳоясига етказди. Бу асарнинг нашр этилиши дунё адабиётида шаклланиб бораётган янги ҳодиса – ғарб ва шарқ адабиёти синтезига аниқ исбот бўла олди. Ушбу ўзига ҳос асарда Гёте гарчи ғарб ва шарқ маданияти ўртасида маданий ва тарихий фарқлар бўлсада, умуинсоний қадриятлар айна эканлигини ҳамма учун тушунарли бўлган инсон ички оламининг энг нозик ҳисларидан – муҳаббатни тараннуми орқали юксак маҳорат ила тасвирлаб берди. Шарқ маданияти ва шеърятини умумбашарий қадриятини буюк шоир бир алоҳида

қахрамон орқали эмас, балки бутун бир шарқ маданияти ифодаси орқали кўрсатиб берди. Ғарбликлар учун шарқ ўзининг сеҳри билан, турли товланишлари билан, ҳиссиётларга бойлиги ва ўзига ҳослиги билан намоён этилади.

Маълумки , Шарқ шеъриятининг ўзига ҳос усули мавжуд бўлиб, унинг замирида ошиқ образи ортида Ҳақга муҳаббат тушунилади. Гёте ҳам бу усулни шарқ шоирларидан , аниқроғи Ҳофиздан андоза олиб, ўзининг “Ғарбу шарқ девони” асарида кўллаган. Манбааларда келтирилишича, Гёте муқаддас Қуръони-Каримни немис тилига ўгирилган таржимасини, “Минг бир кеча” эртақларини, европалик саййёҳлар шарқга қилинган сафарларида ёзган кундаликларини ўқиб чиқгач, шоирнинг шарқга ва айниқса, форс шеъриятига бўлган қизиқиши янада ортади. Лекин кўплаб тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, шарқ шеъриятини англаб етишига Гётега шоир Ҳофизнинг “Девони” қатта таъсир кучига эга бўлди. [3]. Жаҳоннинг буюк шоирлари деб Гёте Ҳофиз, Навоий, Саъдийни деб билиб, ўзининг уларнинг соясига ҳам лойиқ эмаслиги камтарлик ила баён этган. Ҳофизга бўлган чуқур эҳтироми унинг “ Пайравлик” номли шеърида акс этган:

Мендадир байтингга сингмоқ хаваси,
Тақлид этмоқ сенга мен учун шараф.
Аввало маъно,кейин сўз ихтиросин
Айламак!Яширар дурни-да садаф.
Ҳар сўзингни бордир неча маъноси,
Бундай бахтга бир сен бўлдинг мушарраф.

Учкундан аланга бўлганда пайдо,
Шиддатли аланга ер юзин қамраб-
Юлдузларга қараб учгандай,илло
Сендан қудрат-оташ келди ўрмалаб,
Олмон қалбин бу оташ этди шайдо

Ва аланга берди мангу ўт қалаб.[2,179]

Ўрта аср шарқ шеърятига ҳос сўфийлик ғоялари буюк немис мутаффакиринг “Ғарбу шарқ девони” асарида ҳам кўзга ташланади. Ислом дини таълимоти асосида пайдо бўлган сўфийликнинг бош ғояси илм, адолатпарварлик, эркин фикрлаш, жамият тарбияси ҳисобланади.

“Ғарбу шарқ девони” асари “Муғаннийнома”, “Ҳофизнома”, “Ишқнома”, “Тафриқнома”, “Ранжнома”, “Ҳикматнома”, “Темурнома”, “Зулайҳонома”, “Сокийнома”, “Масалнома”, “Форсийнома”, “Хулднома” каби китоблардан иборат.

Муқаддас Қуръони Каримдаги “шарқ ҳам, ғарб ҳам Оллохникидир!” деган ояти Гётенинг севимли ибораларидан эди. Шунга монанд шоир ўзининг “Ғарбу шарқ девони” асарида иккала маданият эришган буюк ютуқларини юксак маҳорат ила чоғиштиришга муваффақ бўлган.

Шарқни яратгандур Худо,

Мағрибни этгандир бино.

Офат йўқдир ўнг-сўлида

Шимол, Жануб Ҳақ қўлида.[2,168]

Мана икки асрдан буён буюк немис шоири Йоханн Волфганг Гётенинг илмий меъроси ва яратган асарлари турли соҳа олимларинг диққатини тортиб келмоқда. Рассомлар, бастакорлар, ҳайкалтарошлар, ҳуқуқшунослар, табиётшунослар унинг ижоди ва фаолиятини янги қирраларини очиб келишмоқда. Гётенинг “Ғарбу шарқ девони” асари эса инсонийлик ғоялари билан ҳамоҳанг бўлиб, унда ҳалқлар дўстлиги, ҳамжихатлиги, қурол ярқисиз ҳам муаммоларни илм, адолат ва тафаккур орқали ҳал қилса бўлишлиги ғоятда мафтункор тилда баён этилган.

Яна шуни алоҳида мамнуният билан таъкидлаш керакки, ушбу асарни немис тилидан ўзбек тилига Садриддин Салим Бухорий таржима қилган ва бизларга ушбу девонни она тилимизда ҳам мутолаа этишимизга кўмаклашган. Гётенинг “Ғарбу шарқ девони” асари мутолаааси давомида ҳар бир ўқувчи албатта ўзи учун Гётенинг янгитдан кашф этиб, маънавий озуқа олади.

Фойдаланган адабиётлар:

1. Goethe West-ostlicher Divan München:2016.-217 S.

2. Гёте. “Ғарбу шарқ девони”. Тошкент: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2018. 283 б.
3. Аюпова, Д.И. Синтез запада и Востока в “Западно-восточном диване”.
4. Молодой ученый. 2014, №7. 621-623 б.
5. Alijonovna, A. G. (2022). DISTINCTIVE FEATURES OF STORIES BY STEFAN ZWEIG. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 2, 88-94.
6. Alijonovna, A. G. (2022). PECULIARITIES OF STEFAN ZWEIG'S WORKS. Confrencea, 3(3), 91-94.
7. Asomiddinova, G. (2022). УЛУҒБЕК ҲАМДАМ “ОТА” РОМАНИДА ҚАХРАМОН ОБРАЗИТАЛҚИНИДА МИЛЛИЙ ДЕТАЛЛАР ВА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР ИФОДАСИ. Science and innovation, 1(В7), 406-409.
8. Asomiddinova, G. (2022). СТЕФАН ЦВАЙГ НОВЕЛЛАЛАРИДА ИНСОН РУҲИЙ ОЛАМИНИНГ ТАЛҚИНИ (“АЁЛ ҲАЁТИДАН ЙИГИРМА ТЎРТ СОАТ” НОВЕЛЛАСИ МИСОЛИДА). Science and innovation, 1(В6), 488-491.
9. Alijonovna, A. G. (2022). DISTINCTIVE FEATURES OF STORIES BY STEFAN ZWEIG. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 2, 88-94.
10. Asomiddinova, G. (2022). СТЕФАН ЦВАЙГ НОВЕЛЛАЛАРИДА ИНСОН РУҲИЙ ОЛАМИНИНГ ТАЛҚИНИ (“АЁЛ ҲАЁТИДАН ЙИГИРМА ТЎРТ СОАТ” НОВЕЛЛАСИ МИСОЛИДА). Science and innovation, 1(В6), 488-491.
11. Alijonovna, A. G. (2022). INTERPRETATION OF THE IMAGE OF WOMEN IN S. ZWEIG'S SHORT STORIES" THE LETTER OF AN UNKNOWN WOMAN" AND" 24 HOURS OF A WOMAN'S LIFE". American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 3, 39-46.
12. Охонjonovich, A. S. (2023). Peculiarities of Semantics of Phraseological Units with Zoonyms. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 17, 98-102.
13. Абдилоев, Ш. О. (2023). АЙРИМ УЙ ҲАЙВОНЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ БЎЛГАН ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИНГ ТУРЛИ ХАЛҚЛАРДА МАЪНО ИФОДАЛАНИШИ. BARQARORLIK VA YETAKSHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(5), 122-128.
14. Абдилоев, Ш. О. (2023). ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАР—ХАЛҚ ҲАЁТИНИНГ ИНЪИКОСИ. PEDAGOGIK ISLOHOTLAR VA ULARNING YECHIMLARI, 1(2), 157-159.

